

सम्पादकीय

राजतन्त्रको नारा

राजतन्त्रको पुनर्स्थापना र हिन्दू राष्ट्रको पक्षमा राजावादीहरूले शक्ति प्रदर्शन गरेका छन्। राजसंस्था र हिन्दूराष्ट्रको पुनर्स्थापना र संघीयताको खारेजीको माग गर्दै उनीहरूले गणतन्त्र मुद्दावादको नारा लगाउनसम्म हिम्मत गरे। देशव्यापी कार्यक्रमअन्तर्गत राष्ट्रिय प्रजातन्त्र पार्टीले भाषामा शक्ति प्रदर्शन गरेर देखायो। विशाल मोटरसाइडकल न्यालीलाई देखेर उत्साहित बनेका पार्टी नेता राजेन्द्र लिङ्देन बिर्तामोडको मुक्ति चोकमा बाघजसरी नै गर्जिए। नेता लिङ्देनले राजसंस्था नेपालका लागि आवश्यक रहेको भन्दै संघीयता र गणतन्त्रको ध्वज उडाए। यो प्रदर्शन कास्तिङ मात्र हो भन्दै अरु खतरनाक आन्दोलन गर्ने चेतावनी समेत दिन उनले भ्याए।

गणतन्त्र स्थापनाको डेढ दशक पूरा हुन नपाउँदै यसविरुद्ध आवाज उठ्नु गम्भीर चिन्ताको विषय हो। गणतन्त्रको विरुद्धमा अहिले जसरी बजारभरि नारा लान थालेको छ त्यसलाई लिङ्देनले भन्नु उकासेका छन्। आम नागरिकले गणतन्त्रका कारण अधिकारको अनुभूत गर्न नपाएका कारण गाढेको मुद्दा खन्ने प्रयास जस्तै हिजो आमजनताले फ्यालेको राजसंस्थाको नाराप्रति समर्थन गर्न थालेका हुन्।

सडकमा राजा आज देश बचाउका नारा मात्र लागेका छैनन्, नेताविरुद्ध चर्का नारासमेत लान थालेका छन्। आज युवा शक्ति पुनः प्रतिगमनकारी शक्तिको नजिक हुने अवस्थामा पुगेका छन्। मुलुकमा अहिले व्याप्त भ्रष्टाचारलाई आधार बनाएर पुनः राजतन्त्र ल्याउने खेलमा लागेका ती शक्तिलाई समयमा राज्यले राजनीतिक नेतृत्व सुधारेर व्यवस्थापन गर्न सकेन भने फेरि मुलुकमा अर्को आन्दोलनको विजापोपा नहोला भन्न सकिदैन। हिजो पूर्व राजा ज्ञानेन्द्रको प्रत्यक्ष शासनकालमा भोगेको पीडालाई अहिले नै भुल्नु हुँदैन। सत्तारूढ तथा प्रतिपक्षी दलमा देखिएको आन्तरिक किचलोको फाइदा उठाउँदै राजावादीहरू अवसरको लागि अहिले सक्रिय हुन खोजेको देखिन्छ।

अहिले ती शक्तिलाई मलजल गर्नुभन्दा पनि लोकतन्त्रवादी शक्तिलाई खबरदारी गर्नु आवश्यक देखिन्छ। हिजो राजाको शासनकालमा हालीमुहाली गर्दै आएका शक्ति अहिले संघीयता र गणतन्त्रविरुद्ध नारा लगाउँदै सडक संघर्ष शुरु गर्नुले दलीय व्यवस्थाप्रति वितृष्णा जगाउने र मुलुकलाई पुनः एकात्मक राज्यतर्फ उन्मुख गर्न खोजेको देखिन्छ।

प्रतीक प्रधान

राजा महेन्द्रले २०१७ साल पुस १ गते नेपाली जनताको अधिकार खोस्ने क्रममा जस्तो कदम लिए सोही प्रकृतिको कदम प्रधानमन्त्री केपी शर्मा ओलीले २०७७ पुस ५ गते चालेका छन्। राजा महेन्द्रले लिएको कदमबाट जनताको सम्पूर्ण अधिकार खोसिएको थियो र राणाबाट मुक्त भएका जनता पुनः प्रजा बन्न पुगेका थिए। प्रम ओलीको यो कदमबाट पनि संविधानको मर्ममै सशक प्रहार भएको छ। त्यस्तै नेपाली कांग्रेसका वर्तमान सभापति तथा तत्कालीन प्रधानमन्त्री शेरबहादुर देउवाले २०५९ सालमा संविधानलाई नै घात पार्ने गरी संसद् विघटन गरे बराबर ओलीको यो कदम पनि बन्न पुगे देखिन्छ। विसं २०६२-६३ सालमा राजा ज्ञानेन्द्रको विरोधमा उर्लेको जनसागरले दिएको अधिकारबाट निर्वाचित दुई-दुईवटा संविधानसभापश्चात बनेको २०७२ सालको संविधानले दिएको लोकतन्त्र, गणतन्त्र र संघीयतामा नै प्रम ओलीको सरकारले कुठाराघात अर्थात् 'कू' गरेको छ।

विसं २०४७ सालको संविधानको घड्घडी रहेका धेरैलाई संसद् विघटन प्रधानमन्त्रीको स्वविवेकीय अधिकार हो भन्ने भ्रम परेको हुनसक्छ तर २०७२ सालको संविधानमा प्रधानमन्त्रीले मध्यावधि निर्वाचन सिफारिस गर्न पाउने कुनै अधिकार राखिएको छैन। संविधानविद् तथा वरिष्ठ अधिवक्ता भीमार्जुन आचार्य भन्छन्- "गिरिजाप्रसाद कोइरालाले माग गरेको २०५१ सालको मध्यावधि निर्वाचन र २०५२ सालमा एमालेका अध्यक्षसमेत रहेका तत्कालीन प्रधानमन्त्री मनमोहन अधिकारीले माग गरेर नपाएको मध्यावधि अनि त्यसपछि राष्ट्रिय राजनीतिमा देखिएको समस्याका कारणले

२०७२ सालको संविधानमा मध्यावधि निर्वाचन र संसद् विघटनमा प्रधानमन्त्रीको स्वविवेकीय अधिकार नराखिएको हो।" अहिलेको संविधानको मर्मविपरीत संसद् विघटन र स्वाभाविकरूपमा त्यसपछि हुने मध्यावधि निर्वाचनको विषयमा राष्ट्रपतिले स्वीकृति प्रदान गरिसकेको छैन। प्रधानमन्त्री ओली राष्ट्रपति विद्यादेवी भण्डारीलाई मन्त्रपरिषद्को सिफारिस बुझाउन गएको केहीबेरमै राष्ट्रपति कार्यालयले संविधानको धारा ७६ अनुसार संसद् विघटन गरेको जानकारी औपचारिक

संसद् विघटन गरिदिनु। सत्तारूढ नेपाल कम्युनिस्ट पार्टी (नेकपा)भित्र अहिले देखिएको शक्ति संघर्षमा राष्ट्रपति भण्डारीको विशेष सहानुभूति ओलीका पक्षमा नै देखिएकाले राष्ट्रपतिबाट प्रश्न सोध्ने सम्भावना त ज्यादा न्यून थियो। यो अग्निपरीक्षामा राष्ट्रपति भण्डारी खोरूपमा त उत्रिन सकिनु नै उनी नेकपामा पनि एउटा गुटको मात्रै रहेको आरोपको पुनः पुष्टिसमेत गरिनु। स्वाभाविकरूपमा प्रधानमन्त्री ओलीको संसद् विघटनको निर्णयको वैधानिकताको

आधारमा तत्कालीन नेपाली कांग्रेसका प्रधानमन्त्री गिरिजाप्रसाद कोइरालाको विघटनलाई सर्वोच्च अदालतले संविधान सम्मत भनेको थियो भने २०५२ सालमा तत्कालीन नेकपा (एमाले)को अल्पमतको सरकारका प्रधानमन्त्री मनमोहन अधिकारीको सिफारिस भने खारेज गरिदिएको थियो।

अहिलेको अवस्थामा प्रधान न्यायाधीशसहित सर्वोच्च अदालतका १२ न्यायाधीश नेकपा (एमाले) निकट व्यक्ति

संसद् विघटनको संविधानमै व्यवस्था नभएको सिफारिस गरेर यस प्रकारको 'कू' गर्न प्रधानमन्त्री किन बाध्य भए भने प्रश्न स्वाभाविकरूपमा आउँछ। यसभन्दा सहज उनका लागि पहिला ल्याएर पनि फिर्ता लिनपरेको दल विभाजनको अध्यादेश हुन सक्थ्यो जसमा पार्टीका ४० प्रतिशत सांसद वा केन्द्रीय समिति सदस्यसहित दल टुक्रिनसक्ने व्यवस्था गरिएको थियो। तर, अहिले देखिएको नेकपाको गुटबन्दीमा प्रधानमन्त्री ओलीसँग ४० प्रतिशत संख्याको आत्मविश्वास भएन वा ४० प्रतिशत लिएर अघि बढ्दा नेपाली कांग्रेस र जनता समाजवादी दलले समर्थन गर्छ भन्ने विश्वास भएन।

प्रधानमन्त्री ओलीले गरेको संसद् विघटनको प्रस्ताव राष्ट्रपतिबाट ढिलो गर्ने वा छलफल गराएर फिर्ता गराउने कार्य भएन र सर्वोच्च अदालतले समेत यो निर्णयलाई सदर गरिदियो भने २०७२ सालको नेपालको संविधान र यसले परिकल्पना गरेको संवैधानिक व्यवस्थामा नै दूलो संकट आउने देखिन्छ। नेपालमा सधैं नियन्त्रित अस्थिरता चाहने र स्थिरताको नाममा सर्वसत्तावादी शक्तिको प्रभुत्व कायम गरी निष्कण्ठक समर्थन चाहने दुवैधरीका विदेशी शक्तिका लागि ओलीको यस कदमप्रति खासै विमर्त नहुन सक्छ। तथापि, ओलीको शक्ति बढेर जाने वा कमजोर पाउँ जाने भन्नेमा भने विदेशी शक्तिको सोच फरक फरक हुनसक्ने देखिन्छ।

कुनै पनि पद र शक्तिमा भएको व्यक्ति शक्ति, सम्पत्ति र दम्भले वशीभूत भएको अवस्थामा यस्तो देशैलाई दीर्घकालीन नकारात्मक असर पार्ने प्रकारको निर्णय लिन पुग्छ। प्रधानमन्त्री ओलीको यो निर्णय देश, जनता, लोकतन्त्र र संविधानका लागि कुनै पनि दुष्टबाट सकारात्मक छैन। तर, राजावादी, माओवादी (विल्व समूह) र यो सामाजिक तरलतामा फाइदा लिन चाहने समूहहरू भने अहिलेदेखि नै मुख मिट्टा याउन थालेका छन्। संविधानमा नै 'कू' भएको यस्तो अवस्थामा राष्ट्रपतिबाट जुन आशा गरिएको थियो त्यो हुन सकेन तर सर्वोच्च अदालतबाट सच्याउने कार्य भएन भने जनता सडकमा ओर्लनुको कुनै विकल्प देखिँदैन।

गजेंद्र पौडेल

पृष्ठभूमि, सन्दर्भ र औचित्य: विश्वव्यापी श्रम मापदण्डको कार्यान्वयन, ग्लोबल प्रेमवर्क एग्रिमेन्टका लागि विश्व श्रम ऐक्यबद्धता र शान्तिपूर्ण श्रम आन्दोलनमा विश्वास गर्ने सेवाक्षेत्रको विश्वभर २ करोड श्रमिकहरूको प्रतिनिधित्व गर्ने युएनआई ग्लोबल युनियनसंग आवद्ध युनिकम नेपाल व्यापार, व्यवसाय, एजेन्सी सेवा, कम्पनी बिक्री प्रतिनिधि, बितरक बिक्री प्रतिनिधि, रिटेल सेल्समेन, डिपार्टमेन्ट स्टोर्स, पसल, विज्ञापन एजेन्सी सेवा तथा सहकारी संस्थाका कर्मचारीहरूसमेतको साझा राष्ट्रिय युनियन हो। देशभर ३७ जिल्लाका कर्मसंकेतका कर्मचारी साथीहरूको प्रतिनिधित्व गर्ने युनिकम २०६३ सालमा स्थापना भएको हो। विश्वव्यापीकरण संगसंगै श्रमिकहरूको श्रमको कार्यअवस्था, सेवाशर्त र सुविधामा पनि अनेकन उतारचढावहरू आईरहेका छन्। विश्व अर्थतन्त्र एवं विश्व बजारमै विशेषगरी असुरक्षित रोजगारी तथा असुरक्षित व्यवसायको अवसरहरू मात्र उपलब्ध हुने अवस्थाको

सिर्जना गरिएको छ। युनिकम नेपाल मर्यादित रोजगारीको अवसरको जोडदार वकालत गर्दछ। सामाजिक सम्वादको माध्यमबाट स्वस्थ आद्योगिक सम्बन्ध कायम राख्न सघाउ पुऱ्याउन प्रतिबद्ध युनिकम नेपाल आफ्ना सदस्य, सक्रिय कार्यकर्ता तथा नेतृत्वकर्ताहरूको व्यक्तित्व तथा सामुहिक क्षमता एवं नेतृत्व विकासको अभ्यास कार्यलाई निरन्तर अघि बढाउँदै आएको छ। नेपालले समेत आईएलओको त्रिपक्षीय सामाजिक सम्वादसम्बन्धी अभिसन्धी नं १४४ लाई पारित गरी आफ्नो श्रम कानूनमा उल्लेख गरिसकेको छ। श्रम र अर्थतन्त्रका सामाजिक हिस्सेदारहरूबीच साझा सरोकारका विषयमा हुने सौहार्दपूर्ण छलफल नै सामाजिक सम्वाद हो। श्रम बजार र अर्थतन्त्रको शान्तिपूर्ण सन्तुलनका लागि यो विश्वव्यापी मान्यता, प्रचलन, प्रकृत्या र मापदण्ड हो। तसर्थ श्रमिक र रोजगारदाताहरूको साझा चासो र सरोकारका मुद्दाहरूलाई छलफलको माध्यमबाट हल गर्नु स्वस्थ आद्योगिक

सम्बन्धको घटक हो। व्यापार व्यवसायको भविष्य लगानी र पूँजीमा मात्र नभएर

पनि श्रमिकले आफूले काम गर्ने संस्थाको हानी होस्, नास होस्, घाटा लागोस्, सकियोस्

आज गम्भीर प्रश्न गर्नुपर्ने अवस्था आएको छ। आजको व्यापार व्यवसायमा श्रमिकबाट

त्यसमा संलग्न कामदार कर्मचारीको सीप, गुण, क्षमता, दक्षता, मनोबल, प्रेरणा र सुरक्षित कार्य अवस्थाको निश्चितताले समेत प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्षरूपमा निर्धारण गर्दछ। जुनसुकै परिस्थिति पनि सर्गठित शक्तिले मात्र गर्न सक्दछ। कुनै

भन्ने चाहना राखेर कदापि आफ्नो पेटमा लात हान्न सक्दैन भने रोजगारदाताले पनि श्रमिकको न्यूनतम पारिश्रमिक समेत मारेर, श्रमिकको पेट काटेर कदापि फाँईदा कमाउने उद्देश्य राखेको हुँदैन। तर, वास्तविक व्यवहारमा हामी कहाँ छौ ? यस विषयमा

हैन, अन्य पक्षहरूबाट चुनौती आएको छ। त्यो जगजहेर छ। एक अर्काबीचको व्यवहार र सम्बन्ध, मनोविज्ञान, व्यापार व्यवसायको क्षेत्रमा मौलाउँदै गएको गुण्डागर्दी, भन्फटिलो कर, अनावश्यक तनाव दिने सरकारी संयन्त्र, असुरक्षा, घुसखोरी,

उच्च ब्याजदरको बैंक, अस्पष्ट र समस्यग्रस्त विमा प्रणाली, संचार, सूचना प्रविधि र बढ्दो ग्राहकको फरक व्यवहार, स्थानीय तहको प्रशासन, कोभिड १९

बीचमा रहेको साझा विषयहरूमा सौहार्दपूर्ण छलफल र विचार विमर्शहरूबाट कानूनको परिपालना गर्दै हल गरी सबैको जितको अनुभूति र व्यवहार हुनु आजको

युनिकमले प्रदेश नं. १ को बिर्तामोड (भापा) बाट यसको थालनी गरेको छ। श्रमिक र रोजगारदाताका साझा सरकारी निकायका प्रतिनिधि समेतको सहभागितामा यो त्रिपक्षीय गोलमेच छलफलबाट निस्कने साझा स्मार्ट निचोड र सो विषयमा हुने सम्झदारी नै यस सामाजिक सम्वाद कार्यक्रमको उपलब्धि हुने छ। क्रमसँग उक्त सम्झदारीबाट व्यापार व्यवसाय क्षेत्रमा काम गर्ने कामदार कर्मचारी, व्यवसायीको जीवनमा आउने सकारात्मक परिवर्तन नै सामाजिक सम्वादको सफलताको उदाहरण हुने छ। रोजगारदाता (मालिक) र कर्मचारी (श्रमिक) बीच विद्यमान परम्परागत अवधारणाभन्दा भिन्न सक्रिय सहभागितामा परस्पर सम्मानमा आधारित सक्रिय साँभेदारी पद्धतिमा आधारित युएनआई र यसका आवद्ध संघहरूका कार्यशाला अभियान र छलफलहरू निकै रोचक र जीवनोपयोगी हुने गर्दछ। जसले सधैं 'मिलेर हामी गर्न सक्छौ' भन्ने मुल भावनालाई सधैं अभिप्रेरित गरिरहन्छ। (पौडेल युनिकम नेपालका केन्द्रीय अध्यक्ष हुन्।)

देशको प्रशासनिक विकेन्द्रीकरणपश्चात् स्थानीय सरकार, प्रदेश सरकार र केन्द्रीय सरकारको भूमिकाहरू क्रमशः प्रष्टिदै गएको सन्दर्भमा युनिकमले प्रदेश नं. १ को बिर्तामोड (भापा) बाट यसको थालनी गरेको छ।

जस्तो महामारी अन्य प्राकृतिक विपत्तिहरू, सरोकारवालाको व्यवहारलगायतका विषयले व्यापार व्यवसायमा पर्ने जुनसुकै प्रकारको चुनौती पनि अव व्यापारी, व्यवसायीको मात्र समस्या नभएर त्यसमा कार्य गर्ने श्रमिकको पनि समस्याको रूपमा रहेको पेटिलो विषय हो। यसरी श्रमिक र रोजगारदाताको

अपरिहार्य आवश्यकता हो। स्वस्थ औद्योगिक सम्बन्धमा युनिकमको मुल ध्येय पनि यही हो किनकि युनिकम सधैंभरि इन्डोभेतिभ युनियनिजम र सम्वादमा विश्वास गर्दछ। देशको प्रशासनिक विकेन्द्रीकरणपश्चात् स्थानीय सरकार, प्रदेश सरकार र केन्द्रीय सरकारको भूमिकाहरू क्रमशः प्रष्टिदै गएको सन्दर्भमा

